

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN TANITILMASI VE VERGİSEL BOYUTU II

III- 4697 SAYILI KANUNLA “BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ” İLE İLGİLİ OLARAK VERGİ MEVZUATINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER :

A- YAPILAN DÜZENLEMENİN KAPSAM VE AMACI :

Yeni bir yapılanma ve organizasyon niteliğinde olan Bireysel Emeklilik Sisteminin kurulması, yaygınlaştırılması ve hedeflenen amaçlara ulaşılabilmesi açısından, bu sistemin devletin temel maliye politikası araçlarından olan vergi teşvikleri ile desteklenmesi gerektiği açıktır. Bireysel emeklilik sisteminin şekillendirildiği süreçte, kamuoyunda ve ilgili kesimlerde yoğun bir şekilde savunulan bu görüş doğrultusunda 4697 sayılı kanunun şekillendiğini söyleyebiliriz.

Bireysel emeklilik sisteminin vergilendirilmesi teorik olarak üç aşama mümkündür. Bu aşamalar sırası ile; prim ödenmesi, primlerin işletilmesi ve emeklilik aşamalarıdır. Yazımızın bu bölümünde ülkemizde 07.10.2001 tarihi itibarıyla uygulamaya giren bireysel emeklilik sisteminin vergilendirilme boyutu da bu üçlü ayırım çerçevesinde incelenerek, 4697 sayılı kanunla getirilen düzenlemeler tartışılacaktır.

Genel hatları ile 4697 sayılı kanunla getirilen düzenlemeler incelendiğinde, bireysel emeklilik kapsamına yönelik, sistemin yaygın olarak uygulandığı diğer ülkelerde, tanımlanan aşamalardan biri mutlaka vergilendirilirken, Türkiye’de her aşamada ve geniş kapsamlı olarak vergisel avantajlar sağlandığı görülmektedir.

Aşamalar itibarı ile vergisel düzenlemeler ve teşvik uygulamaları aşağıda ele alınmıştır.

B- GETİRİLEN DÜZENLEMELER:

1- Primlerin Ödenmesi (Katkı) Aşamasında Vergileme ve Teşvik Uygulaması :

a- Ücretliler yönünden :

Ücretlilerin vergi matrahının tespitinde, 4697 sayılı kanunla yapılan düzenlemeden önce, Gelir Vergisi Kanununun 63’üncü maddesinin üçüncü bendinde yer alan,

“Mükellefin, şahsına, eşine, ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigortaları için hizmet erbabı tarafından ödenen primler (sigortanın Türkiye’de kain ve merkezi Türkiye’de bulunan bir sigorta şirketi nezdinde aktedilmiş olması ve sigorta priminin ödendiği ayda elde edilen ücret üzerinden, kanunla kurulan sosyal güvenlik kurumlarına hizmet erbabı hissesi olarak hesaplanan prim veya aidatın aylık tutarını aşmaması şartıyla),”

hükmü uyarınca; mükelleflerin özel sigorta şirketlerine, kendileri, eşleri ve küçük çocukları için ödedikleri primler, kanunla kurulu sosyal güvenlik kurumlarına hizmet erbabı hissesi olarak hesaplanan prim veya aidatın aylık tutarını aşmamak koşulu ile ücret gelirlerinin hesabında indirim olarak kabul edilmekteydi.

4697 sayılı kanunla, vergiye tabi safi ücretin tespitine ilişkin hükümler ihtiva eden

GVK'nun 63. maddesinin 2 ve 3 numaralı bentlerinde değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerle söz konusu maddenin 2 ve 3'üncü bentleri aşağıdaki şekli almıştır:

"2. Kanunla kurulan emekli sandıkları ile 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun Geçici 20 nci maddesinde belirtilen sandıklara ödenen aidat ve primleri",

"3. Sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması şartıyla, ücretlinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait, hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primler ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları,

indirim konusu yapılacak prim, aidat ve katkıların toplamı, ödendiği ayda elde edilen ücretin %10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primlerde, ödendiği ayda elde edilen ücretin %5'ini) ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz. Bakanlar Kurulu bu oranı %20 oranına kadar (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için %10 oranına kadar) artırmaya ve belirtilen haddi asgari ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir."

Yapılan düzenleme ile, prim ve katkı paylarının, bireysel emeklilik sistemi için ödendiği ayda elde edilen ücretin %10'unu, bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçelerinde ise %5'ini aşmayan kısmı ücretin safi değerinin tespitinde işveren tarafından verilen para, ve ayınlarla sağlanan menfaatler toplamından indirilmesi hükme bağlanmıştır. Bu şartın yanı sıra indirim konusu yapılacak primlerin yıllık tutarının, asgari ücretin yıllık tutarını aşmaması koşulu da ayrıca aranacaktır. (Bilindiği üzere, eski uygulamada bu azami sınır kanunla kurulmuş sosyal güvenlik kuruluşuna, çalışanın hissesi olarak ödenen tutara ilişkin olarak çizilmekteydi.)

Bakanlar Kurulu bu oranı %20'ye kadar arttırmaya (bireysel emeklilik sistemi dışındaki poliçeler için % 10'a kadar) ve belirtilen haddi asgari ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkili kılınmıştır.

Yapılan belirleme ile, vergi indirimi uygulanacak azami tutar ve oran yeniden belirlenmiştir. Bireysel emeklilik katkı payları da yeni had ve oranlar çerçevesinde indirim kapsamına alınmıştır. Burada özellikli husus, ücretlinin, kendisi ile eşi ve küçük çocukları adına ödediği bireysel emeklilik katkılarının, ücret matrahının tespitinde belirtilen sınırlamalar dahilinde indirim konusu yapılabileceğidir. Bireysel emeklilik sistemi, hayat sigortası uygulamasına nazaran her aşamada daha geniş kapsamlı teşvik unsurları ile desteklenirken, ücretlinin eşi ve küçük çocukları adına yapmış olduğu bireysel emeklilik katkı ödemelerinin ücret matrahının tespitinde indirilememesi düşünülemez. Kanaatimizce, GVK'nun 63'üncü maddesinin 3'üncü bendinde yapılan değişiklik de bu anlamı taşımaktadır.

Ayrıca, 2'nci bent hükmü çerçevesinde, kanunla kurulu emekli sandıkları ve sosyal sigorta kurumlarına ödenen primler, eskiden olduğu gibi, herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın vergi matrahından indirim konusu yapılabilecektir. Kanunda belirtilen sınırların belirlenmesinde ise ücretlilerin hem özel sigorta şirketlerine hem de bireysel emeklilik sistemine yaptıkları ödemeler topluca dikkate alınacaktır.

b- Yıllık Beyanname Veren Mükellefler Açısından :

Yıllık beyanname veren mükellefler, 4697 sayılı kanunla yapılan düzenlemeden önce GVK'nu 89'uncu maddesi 1'inci bendinde yer alan hüküm uyarınca beyan ettikleri gelirlerinin %5'ini ve her bir kişi için asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla kendisine, eşine ve küçük çocuklarına ait özel sigorta primlerini, beyan ettikleri gelirlerinden indirebilme imkanına sahiptiler.

Yapılan düzenleme ile GVK'nun 89/1'inci bent hükmü aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Beyan edilen gelirin %10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta primleri için, beyan edilen gelirin %5'ini) ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla, mükellefin, şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait, hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları, (sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta şirketi veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim ve katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla; eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim ve katkı payları kendi gelirlerinden indirilir.

Bakanlar Kurulu bu bentte yer alan %10 oranını %20 oranına kadar (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için %10 oranına kadar) artırmaya ve belirtilen haddi asgari ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir.”

Ücretliler için öngörülmüş olan esaslara benzer şekilde, gelirlerini yıllık beyanname ile beyan edecek mükellefler de prim ve katkı paylarını vergi matrahından indirebileceklerdir. Yıllık beyanname vermek zorunda olan gerçek kişilerin, aynı zamanda ücret geliri de elde etmesi durumunda, stopaj yolu ile vergilendirilen ücret gelirleri beyannameye dahil edilmeyeceğinden, özel sigorta primi veya katkı ödemeleri ücretin matrahının tespitinde indirim konusu yapılmışsa, yıllık beyannameye ayrıca indirim konusu yapılamayacaktır.

c- İşveren Yönünden getirilen düzenleme :

Yapılan düzenlemeler çerçevesinde 4697 sayılı Kanunla GVK'nun 40'ıncı maddesine 9'uncu bent ile aşağıdaki hüküm eklenmiştir:

“İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları, (gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının toplamı bu kanunun 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının 3 numaralı bendinde belirlenen oran ve haddi aşamaz.)”

Bu düzenleme çerçevesinde, işverenler tarafından, ücretliler adına ödenen katkı payları, belirtilen sınırlama kapsamında ticari kazancın tespitinde gider olarak kabul edilecektir. Bu hüküm, sadece bireysel emeklilik katkı payları için getirilmiş olup, kapsamında özel şahıs sigorta primleri ile emekli ve yardım sandıklarına ödenen aidat ve primler öngörülmemiştir.

Kanunda belirtilen sınırlama, gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının

toplamının, GVK'nun 63'üncü maddesinde getirilen oran ve haddi aşamayacağıdır. Dolayısıyla işverenlerin, ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödedikleri katkı paylarının, ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilebilecek kısmının hesabı esnasında, hizmet erbabının bireysel emeklilik sistemine ödediği ve ücret matrahının tespitinde gider olarak esas aldığı katkı payını da dikkate alması gerekmektedir. Hizmet erbabının ödeyerek ücret matrahının tespitinde gider olarak aldığı katkı tutarı ile işverenin ücretli adına bireysel emeklilik sistemine ödeyerek, ticari kazancın tespitinde dikkate alabileceği katkı payının sınırını çizer. Konuyu basit bir örnekle aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.

Örnek : Bay (A), Aralık ayında 1.250.000.000.-TL ücret geliri elde etmiştir. Bireysel emeklilik şirketine, katkı payı olarak 100.000.000.-TL ödemiştir. Ayrıca, işvereni Bay (E), Bay (A) adına 50.000.000.-TL tutarında katkı payı ödemiştir.

Bay (A)'nın Aralık ayında elde ettiği ücret gelirin %10'u, GVK'nun 63'üncü maddesi uyarınca ücret matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilir. Dolayısı ile, Bay (A) ücret matrahının tespitinde, emeklilik şirketine yaptığı 100.000.000.-TL tutarındaki katkı ödemesinin tamamını indirim konusu yapacaktır. İşveren Bay (E) ise, işçisi için yapmış olduğu ödemenin sadece 25.000.000.-TL tutarındaki kısmının ticari kazancın tespitinde gider olarak yazabilecektir. GVK'nun 63'üncü maddesi ile getirilen sınır, katkı ödemelerinin indirim ve gider olarak dikkate alınabilecek tutarını toplam olarak belirlediğinden, belirtilen sınır uyarınca, aralık ayında indirim ve gider olarak dikkate alınabilecek toplam tutar, elde edilen ücret ödemesinin %10'u olan 125.000.000.-TL'dir. Bay (A), bu tutarın 100.000.000.-TL'lik kısmını ücret matrahının tespitinde indirim konusu yaptığından dolayı, işveren Bay (E), işçisi adına yaptığı 50.000.000.-TL tutarındaki katkı ödemesinin ancak 25.000.000.-TL tutarındaki kısmı gider olarak yazabilecektir.

Diğer şahıs sigortalarında personel için yapılan katkılar ise bu kapsamda değildir . Bunlar ancak "ücret" olarak vergilendirilmek kaydı ile gider yazılabilecektir.

2- Primlerin Değerlendimesi Esnasında Vergilendirme ve Teşvik Uygulaması:

Yapılan düzenlemeler kapsamında, bireysel emeklilik sistemine ait katkıların işletilmesi amacıyla yönelik olarak emeklilik şirketleri bünyesinde kurulması zorunlu olan emeklilik yatırım fonları açısından da önemli teşvik hükümleri getirilmiştir. Bu kapsamda, 4697 sayılı Kanunun 9'uncu maddesiyle Kurumlar Vergisi Kanununun "istisnalar" başlıklı 8'inci maddesinin birinci fıkrasının 4'üncü bendine ilave edilen ;

"Emeklilik yatırım fonlarının kazançları (Bu kazançlar Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesine göre tevkifata tabi tutulmaz.)"

(e) alt bendi ile, bireysel emeklilik şirketlerinin kuracakları emeklilik yatırım fonlarının her türlü kazancı kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Ayrıca, bu kazançlar üzerinden gelir vergisi tevkifatı yapılmaması da öngörülerek **tam istisna** veya diğer bir ifade ile "mutlak kazanç istisnası" sağlanmıştır. Bu yolla bireysel emeklilik sistemine ait kaynakların işletilmesine yönelik önemli bir vergi avantajı tanınarak, bu kaynakların işletilmesinden sağlanan kazançların vergi yükü sıfırlanmıştır.

Getirilen vergisel avantajlar sadece bireysel emeklilik sistemi bünyesinde elde edilen kazançlara yöneldiğinden, bireysel emeklilik sistemi dışındaki benzer organizasyonlar (özel sigorta şirketleri, emekli ve yardım sandıkları ile diğer yatırım fon ve ortaklıkları), vergisel

boyutta dezavantajlı hale gelmişlerdir. Zira, GVK'nun 94'üncü maddesi 6'ncı bendi (a) şıkkı uyarınca, dağıtılın veya dağıtılmasın Kurumlar Vergisi Kanununun 8'inci maddesinin 4 numaralı bendinin,

- i- (a), (c) ve (d) bentlerinde yazılı kazançlardan % 0 (sıfır),
- ii- (b) alt bendinde yazılı kazançlardan % 10,

oranında gelir vergisi tevkifatı yapılması öngörülmüştür. Bu kapsamda, Portföyünün en az %25'i hisse senetlerinden oluşan menkul kıymetler yatırım fonları (döviz yatırım fonları hariç) ile menkul kıymet yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları, risk sermayesi yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları ile gayrimenkul yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları üzerinden dağıtım şartına bağlı olmaksızın yukarıda belirtilen oranlarda gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.

3- Emeklilik Esnasında Yapılan Ödemeler Açısından Vergilendirme ve Teşvik Uygulamaları :

a- Elde Edilen Gelirin “Menkul Sermaye İradı” Olarak Değerlendirilmesi:

4697 Sayılı Kanunla, Gelir Vergisi Kanununun 75'inci maddesine eklenen (15) numaralı bent hükmü ile, katılımcıların bireysel emeklilik sisteminden ve sigorta şirketlerinden elde edecekleri gelirler “menkul sermaye iradı” sayılmıştır. Emeklilik ve sigorta şirketleri ile emekli ve yardım sandıkları tarafından katılımcılara sağlanan gelir unsurunu yeniden tanımlayan GVK'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrası 15 numaralı bendi aşağıdaki şekildedir:

“ tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından;

a- On yıl süreyle prim, aidat ve katkı payı ödemedi sistemden ayrılanlara yapılan ödemeler,

b- On yıl süreyle katkı payı ödenmiş olmakla birlikte bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile diğer sandık ve sigortalardan on yıl süreyle prim ve aidat ödeyenlere ve vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler,

c- Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler,”

Gelir Vergisi Kanunu açısından “**menkul sermaye iradı**” olarak değerlendirileceklerdir.

Bilindiği üzere eski uygulamada, 4369 sayılı kanunla Gelir Vergisi Kanununun müteferrik istisnalar bölümünde yer alan 23/11 ve 25/3'üncü maddelerinde yapılan düzenlemeler dahilinde gerek tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, gerekse özel sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından katılımcılara ödenen aylık, tazminat, yardım ve toptan ödemelerin kanunen belirlenen koşulları taşımayan veya yasal hadleri aşan kısmı “**ücret**” olarak vergiye tabi tutulmaktaydı.

Ancak, 4697 sayılı kanununun 2 ve 3'üncü maddeleri ile Gelir Vergisi Kanununun 23/11 ve 25/3'üncü maddeleri değiştirilmiş ve ücret istisnası, bu kapsamdaki gelirlerden, sadece kanunla kurulan emekli sandıkları ve 506 sayılı sosyal sigortalar kanununun geçici 20'inci maddesinde belirtilen sandıkların katılımcılarına ödemiş oldukları emekli, maluliyet ve yetim aylıkları ile emekli, dul, yetim ve evlilik ikramiyelerini ve iade olunan mevduatlar ile sürelerini doldurmamış bulunanlarla dul ve yetimlerine ödenen tazminatları kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Gelir Vergisi Kanununda yapılan düzenleme çerçevesinde, 75'inci maddenin 2'inci fıkrasına eklenen 15'inci bent hükmü ile; daha önce ücret olarak nitelendirilen ödemeler de dahil olmak üzere, tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ve özel sigorta şirketleri tarafından katılımcılara yapılan her türlü ödemeler, bireysel emeklilik şirketlerinin katılımcılara yapacağı ödemeler gibi "menkul sermaye iradı" olarak düzenlenmiştir.

Bu tür ödemelerin, geliri elde eden yönünden yeniden tanımlanması çerçevesinde isabetli bir yaklaşım sergilenmiştir. Zira, tamamen gönüllü katılımın esas olduğu ve aralarında "hizmet, çalışan ve işveren" ilişkisi bulunmayan kişi ve kuruluşların oluşturduğu sigorta sistemi ile yardım sandıklarından elde edilen aylık ve benzeri gelirlerin ücret tanımına uymadığı açıktır. Değişiklik hükmünü içeren 4697 sayılı kanunun gerekçesinde de vurgulanan bu yaklaşım ile söz konusu gelirler, bireysel emeklilik sistemin uygulandığı diğer ülkelerdeki mevcut tanıma uygun biçimde menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir.

Ancak, bireysel emeklilik şirketleri ile tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ve özel sigorta şirketleri tarafından sigortalı ve katılımcılara yapılan ödemeler gelir unsuru olarak yeniden tanımlanırken, kapsamının bu kurumlar tarafından yapılan tüm ödemelere teşmil edilmesi ve menkul sermaye iradı olarak niteliğine bakılmaksızın bu ödemelerin tamamının dikkate alınması neticesinde, kanaatimizce, vergilendirme tekniği açısından zafiyet oluşmuştur. Zira, bu kurum ve kuruluşlarca yapılan ödemelerin bir kısmının niteliği itibari ile menkul sermaye iradı olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Yapılan düzenleme çerçevesinde, sigortalı veya katılımcılar tarafından yatırılan prim, katkı ve aidat toplamının da kurum ve kuruluştan emekliliğe hak kazanma, iş göremezlik, ölüm vb. nedenlerle ayrılma esnasında yapılacak ödeme bünyesinde, menkul sermaye iradı olarak nitelendirilerek vergiye tabi tutulması, aslında menkul sermayenin vergilendirilmesi anlamına gelmektedir. Sigorta veya Emeklilik kurum ve kuruluşlarına yapılan prim, katkı, aidat ve benzeri ödemeler, sistemden ayrılmalar esnasında ödenirken menkul sermaye iradı tanımı içinde gelirin unsuru olarak dikkate alınmamalıdır. Bu tür ödemeler menkul sermayenin kendisini oluşturmaktadır. Bu durum, mevduat faizi elde eden şahsın gelirine mevduatın da dahil edilmesi benzeri bir hata doğurmaktadır. Bu uyumsuzluğun giderilmesi çerçevesinde gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

b- Elde Edilen "Menkul Sermaye iradı"nın Sadece Stopaja Tabi Tutulması Gerekmemektedir :

Bireysel emeklilik sistemine yönelik 4697 sayılı kanunla yapılan düzenlemeler çerçevesinde, GVK'nun menkul sermaye iratlarını düzenleyen 75'inci maddesine yapılan eklemelere paralel olarak, aynı kanunun vergi tevkifatı başlıklı 94'üncü maddesine de aşağıdaki 15'inci bent eklenmiştir.

"a-75'inci maddenin ikinci fıkrasının 15 numaralı bendinin (a) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından,

b- 75'inci maddenin ikinci fıkrasının 15 numaralı bendinin (b) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından,

c- 75'inci maddenin ikinci fıkrasının 15 numaralı bendinin (c) alt bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından,"

GVK'nun 75'inci maddesi kapsamında menkul sermaye iradı olarak tanımlanan, tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından katılımcılara yapılan ödemelerin tamamının, GVK'nun 94'üncü maddesine getirilen bu bent hükmü ile tevkifat yapılmak suretiyle vergilendirilmesi öngörülmüştür.

Bireysel emeklilik sisteminde daha uzun süre kalmayı teşvik amacı ile tevkifat oranlarının bu hedefe yönelik olarak farklılaştırılabilmesi açısından 94'üncü madde hükmü kapsamında üçlü bir ayrıma gidildiği görüşüdeyiz. Ancak, bugün için bu ayırım kapsamında herhangi bir belirleme ve farklılaştırma söz konusu olmadığından, tevkifat kapsamındaki gelirlere kanun maddesindeki %25'lik genel oran uygulanacaktır.

c- Elde Edilen Gelir Yıllık Beyannameye Dahil Edilmeyecektir :

Yukarıda belirtilen düzenlemelere paralel olarak, 4697 sayılı kanunla GVK'nun 86'ıncı maddesi de değiştirilmiştir. Bu kapsamda, yıllık beyanname verilmeyecek halleri düzenleyen 86'ıncı maddenin 1'inci fıkrası (c) bendi şu şekilde değiştirilmiştir:

"c- 75'inci maddenin ikinci fıkrasının 15 numaralı bendinde yer alan menkul sermaye iratları ile tevkif yolu vergilendirilmiş bulunan ve gayri safi tutarları toplamı 103'üncü maddede yazılı tarifinin birinci ve ikinci gelir dilimleri toplamının yarısını aşmayan menkul sermaye iratlarından ve vergi alacağı dahil kurumlardan elde edilen kar paylarından,"

Bu düzenleme ile, tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketlerince yapılan ve menkul sermaye iradı olarak tanımlanan ödemelerin tamamı, her hal ve takdirde ve tutarı ne olursa olsun **beyan dışı** bırakılmıştır. Bu gelirler için, gelirin tutarına ve gelir üzerinden tevkifat yapıp yapılmadığına bakılmaksızın hiçbir şekilde yıllık gelir vergisi beyanname verilmeyecek, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir.

Bu şekliyle, GVK'nun 94'üncü maddesi uyarınca yapılacak tevkifat, geliri elde edenler açısından nihai bir vergilendirme niteliğinde olacaktır. Uygulanan tevkifat oranının sabit olduğu düşünülürse, bu kapsamda gelir elde edenler gelir vergisi tarifisinin artan oranlı olmasından doğan ilave gelir vergisi yükünden korunmuş olacaklardır.

d- Elde Edilen Gelirlerin Bir Kısmı Gelir Vergisinden Müstesna Olacak Ve Stopaja da Tabi Olmayacaktır.

4697 sayılı kanun ile Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen Mükerrer 21 inci madde hükmü çerçevesinde "menkul sermaye iradı" sayılan bu ödemelere istisna getirilmiştir . Eklenen madde hükmü aşağıdaki gibidir:

"Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat,

maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin %25'i, Türkiye'de kaim ve merkezi Türkiye'de bulunan diğer sigorta şirketlerinden on yıl süreyle prim ödeyenler ile vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin %10'u ve tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemeler gelir vergisinden istisnadır."

Belirtilen madde hükmü ile getirilen istisna düzenlemesi üç farklı durumu kapsamaktadır.Bunlar;

i- Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden, vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılacak ödemelerin yukarıda belirtildiği gibi % 25'i,

ii- Türkiye'de kaim ve merkezi Türkiye'de bulunan diğer sigorta şirketlerinden (10) yıl süreyle prim ödeyenler ile vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin % 10'u,

iii- Tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemelerin tamamı

gelir vergisinden istisna edilecek ve bu tutarlar üzerinden GVK'nun 94 üncü maddesine (bu Kanunla eklenen 15 numaralı bent) göre gelir vergisi tevkifatı da yapılmayacaktır.

On yıl süre ile prim, aidat veya katkı payı ödemedi ayrılanlara yapılan ödemeler ile emekliliğe hak kazanmadan bireysel emeklilik sisteminden çıkanlar (vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle çıkanla hariç) için ise herhangi bir istisna öngörülmemiştir .

4- Diğer İstisna Uygulamaları :

a- Damga Vergisi İstisnası :

4697 sayılı Kanunla, damga vergisinden istisna edilen kağıtları gösteren Damga Vergisi Kanunu'na ekli (2) sayılı Tablonun, "V-Kurumlarla İlgili Kağıtlar" başlığını taşıyan bölümüne 21 numaralı fıkra olarak,

"sigorta ve emeklilik şirketleri ile emeklilik yatırım fonlarının kuruluşları dahil her türlü işlemlerinde düzenlenen ve damga vergisi bu şirketler veya fonlar tarafından ödenmesi gereken kağıtlar"

hükmü eklenmiştir.

Söz konusu düzenleme ile sektöre geniş bir Damga Vergisi istisnası getirilmiştir. Böylece sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri ile emeklilik yatırım fonlarının, kuruluşları ve diğer işlemleri ile ilgili olarak düzenlenen ve damga vergisi, bu şirketler veya fonlar tarafından ödenmesi gereken kağıtlar , damga vergisinden istisna olacaktır, 7/10/2001 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan bu hüküm, sigorta şirketleri için her hangi bir ayırım yapmadığı gibi poliçeler bazında da bir ayırım yapmamaktadır. Sonuç olarak diyebiliriz ki tüm sigorta sektörü için geniş bir istisna getirilmiştir .

b- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi istisnası :

4697 sayılı Kanunla, Gider Vergileri Kanunu'nun 29 uncu maddesinin (i) bendi değiştirilmiş; maddeye, (t) ve (u) bentleri eklenmiştir.

(i) bendinde yapılan değişiklik ve maddeye yeni eklenen (t) ve (u) bentleri hükümleri ile,

(i) emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları (hayat sigortalarında ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının da ek teminat olarak verildiği sözleşmeler dahil) ve sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralar,

(t) emeklilik yatırım fonlarının, sermaye piyasalarında yapacakları işlemler dolayısıyla elde ettikleri paralar,

(u) banka ve sigorta şirketleri ile emeklilik şirketlerinin kuruluşlarında veya sermaye artırımları sırasında çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılması sonucu kendi lehlerine kalan paralar ,

banka ve sigorta muameleleri ver isinden istisna edilmiştir.

IV- SONUC :

Ülkemizde de, bir çok ülkede yıllardır uygulanan ve faydalı sonuçlar doğuran Bireysel Emeklilik Sistemi için 4697 sayılı Kanunla ilk önemli adım atılmıştır. Bireysel Emeklilik Sistemi, hem bireysel, hem de toplumsal açıdan uzun vadeli bir yatırım olup, getirilerini zaman içinde gösterecektir. Sistemin esaslarını çizen 4697 sayılı Kanunla,i gerek bireysel emeklilik sisteminin temelini oluşturacak ve bu sistemi kurumsal yapıya taşıyacak yasal zemin hazırlanmış ve gerekse vergi mevzuatında bu düzenlemeleri karşılayacak yenilikler geniş çaplı teşvikleri de içerecek şekilde yerine getirilmiştir.

Bu noktadan sonra, artık, bu sistemi kuracak olan özel girişimcilerin ve gelecek için endişe duyan gelir sahibi potansiyel katılımcıların yapılan düzenlemeye bakış tarzı ile izafe edecekleri değer, modern topluma katkı sağlayacak bu kurumun kaderini belirleyecektir.

Tahir ERDEM
Stj. Gelirler Kontrolörü

A. Murat YILDIZ
Gelirler Kontrolörü